

УДК 351:321

DOI: 10.31732/2663-2209-2022-68-63-74

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

**Микола Андрієнко¹, Анатолій Слюсар², Петро Гаман³,
Анатолій Фомін⁴, Микола Стрюк⁵**

¹д.н.держ.упр., професор, полковник служби цивільного захисту, начальник науково-дослідного центру цивільного захисту, Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту, м. Київ, Україна, e-mail: m.andrienko@idundcz.dsns.gov.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9222-4831>

²заступник начальника науково-дослідного центру цивільного захисту, начальник відділу розвитку цивільного захисту, Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту, м. Київ, Україна, e-mail: a.slusar@idundcz.dsns.gov.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3492-2092>

³д.н.держ.упр., професор, Заслужений працівник охорони здоров'я України, нагороджений орденом «За заслуги III ступеня», начальник відділу заходів захисту науково-дослідного центру цивільного захисту, Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту, м. Київ, Україна, e-mail: gaman@idundcz.dsns.gov.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1881-0397>

⁴старший науковий співробітник відділу заходів захисту науково-дослідного центру цивільного захисту, Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту, м. Київ, Україна, e-mail: a.fomin@idundcz.dsns.gov.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-00030754-1750>

⁵науковий співробітник відділу заходів захисту науково-дослідного центру цивільного захисту Інституту державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту, м. Київ, Україна, e-mail: stryukm@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8812-9295>

DIRECTIONS OF OPTIMIZING THE INTERACTION MECHANISM OF CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS WITH STATE AUTHORITIES

**Mykola Andrienko¹, Anatoliy Slyusar², Petro Haman³,
Anatoliy Fomin⁴, Mykola Striuk⁵**

¹Doctor of sciences (public administration), professor, colonel of the civil defense service, head of the civil defense research center, Institute of Public Administration and Scientific Research in Civil Defense, Kyiv, Ukraine, e-mail: m.andrienko@idundcz.dsns.gov.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9222-4831>

²Deputy head of the civil defense research center, head of the civil defense development department, Institute of Public Administration and Scientific Research in Civil Defense, Kyiv, Ukraine, e-mail: a.slusar@idundcz.dsns.gov.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3492-2092>

³Doctor of sciences (public administration), professor, honored health care worker of Ukraine, awarded the order of merit of the IIIrd degree, head of the Protection measures department of the research center of civil protection, Institute of Public Administration and Scientific Research in Civil Protection, Kyiv, Ukraine, e-mail: gaman@idundcz.dsns.gov.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1881-0397>

⁴Senior researcher of the department of protection measures of the research center of civil protection, Institute of Public Administration and Scientific Research on Civil Protection, Kyiv, Ukraine, e-mail: a.fomin@idundcz.dsns.gov.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-00030754-1750>

⁵Researcher of the department of protection measures of the civil protection research center, Institute of Public Administration and Scientific Research on Civil Protection, Kyiv, Ukraine, e-mail: stryukm@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8812-9295>

Анотація. В умовах становлення України як соціальної правової держави закономірно відбуваються процеси трансформації українського суспільства. Метою статті є пошук напрямів оптимізації механізму взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади. Адже, у своєму розвитку громадянське суспільство та держава взаємозалежать одне одного. Становлення громадянського суспільства детермінує демократизацію держави, однак саме держава виступає інструментом власної модифікації і забезпечення цивілізованого функціонування і розвитку громадянського суспільства. в умовах транзитивних процесів українського соціуму, постійних соціально-економічних, політико-управлінських, культурно-ідеологічних трансформацій в державі можна чітко прослідкувати постійний ріст активності та посилення

ролі інститутів громадянського суспільства. Разом з тим стрімкий розвиток громадянського суспільства, якісні зміни в структурі якого детермінують зміни в системі державного управління. Усвідомлення взаємозв'язку громадянського суспільства і держави має велике значення для поглиблення розуміння сучасних тенденцій розвитку державно-управлінських механізмів та обґрунтування необхідності модернізації системи державного управління в Україні. В цьому зв'язку виникає об'єктивна необхідність оптимізації механізму взаємодії державної влади та громадянського суспільства шляхом широкого залучення інститутів останнього до державно-управлінських процесів, що зробить можливим становлення України як міцної правової, соціальної демократичної держави. Адже, взаємодія між інститутами влади та громадянського суспільства є запорукою розвитку нашої держави, посилення її економічного потенціалу та обороноздатності, в зв'язку з чим конче необхідно визначити чинники, що перешкоджають вказаній взаємодії, та визначити шляхи їх усунення. У статті розглянуто категорійно-понятійний апарат щодо взаємодії держави та громадянського суспільства.. Проаналізовано найважливіші напрямки зниження конфліктності у владно-суспільних взаємовідносинах. Запропоновано напрями оптимізації органів державної влади з інститутами громадянського суспільства. Досліджено перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні в умовах безперервного впливу зовнішніх та внутрішніх процесів.

Ключові слова: громадянське суспільство, оптимізація, держава, механізм державного управління, європейська інтеграція, органи влади.

Формули: 0; рис.: 3; табл.: 0, бібл.: 23

Abstract. *In the conditions of the formation of Ukraine as a social legal state, processes of transformation of Ukrainian society naturally occur. The purpose of the article is to find ways to optimize the mechanism of interaction between civil society institutions and state authorities. After all, civil society and the state are interdependent in their development. The formation of civil society determines the democratization of the state, but it is the state that acts as an instrument of its own modification and ensuring the civilized functioning and development of civil society. in the conditions of transitive processes of Ukrainian society, constant socio-economic, political-administrative, cultural-ideological transformations in the state, it is possible to clearly trace the constant growth of activity and strengthening of the role of civil society institutions. At the same time, the rapid development of civil society, qualitative changes in the structure of which determine changes in the state administration system. Awareness of the interrelationship between civil society and the state is of great importance for deepening the understanding of modern trends in the development of state management mechanisms and justifying the need to modernize the system of state management in Ukraine. In this connection, there is an objective need to optimize the mechanism of interaction between state power and civil society through broad involvement of the latter's institutions in state management processes, which will make it possible for Ukraine to become a strong legal, social democratic state. After all, interaction between institutions of government and civil society is the key to the development of our state, strengthening of its economic potential and defense capability, in connection with which it is absolutely necessary to determine the factors that prevent this interaction and to determine ways to eliminate them. The article examines the category-conceptual apparatus regarding the interaction of the state and civil society. The most important directions of conflict reduction in power-society relations are analyzed. Directions for optimizing the interaction of state authorities with civil society institutions are proposed. The prospects for the development of civil society in Ukraine under the conditions of continuous influence of external and internal processes have been studied.*

Key words: *civil society, optimization, state, mechanism of state administration, European integration, public authorities.*

Formulas:0; fig.: 3; tabl.: 0; bibl.: 23

Постановка проблеми. Взаємодія політично активних, соціально свідомих громадян та відповідальних, впевнених у власних силах інститутів влади є вагомим чинником суспільного розвитку, тобто змін у суспільстві, які відповідають очікуванням більшості. Разом з тим, це сприяє підвищенню якості життя людей і дає їм змогу впевненіше дивитися в майбутнє.

В Україні відсутність ефективної взаємодії між органами державної влади та суспільними інститутами є однією з ключових проблем державного управління. Від її успішного вирішення безпосередньо залежить подолання негативних владних

явищ, як от корупція, лобювання інтересів фінансово-промислових груп, закритість, безвідповідальність, непрофесіоналізм представників влади та ін., і, відповідно, рівень довіри до влади та легітимності останньої. У свою чергу, використання можливостей громадянського суспільства дає змогу підвищити ефективність управлінських рішень та розв'язання суспільних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукової літератури свідчить про те, що проблема взаємодії держави з інститутами громадянського суспільства є предметом досліджень

значної кількості українських науковців. Однак, незважаючи на теоретичні розробки науковців, питання взаємодії держави з інститутами громадянського суспільства потребують подальшого аналізу та ґрунтовного вивчення. Проблеми формування громадянського суспільства, а також взаємодії інститутів громадянського суспільства з державою досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Е. Афонін, М. Бойчук, В. Голубь, Д. Горелов, В. Грабовський, О. Зарічний, В. Ладиченко, Н. Липовська, О. Лютюк, А. Матійчук, Н. Мельник, М. Месюк, О. Толкачов, О. Пухкал, Г. Шаульська та інші.

Проте пошук напрямів оптимізації механізму взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами влади потребує більш детального дослідження.

Формулювання цілей статті.

Метою статті є пошук напрямів оптимізації механізму взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на необхідність модернізації державного управління, сьогодні важливим є здійснення таких інституційних реформ, результатом яких стануть модифікація управлінських відносин органів державної влади та інститутів громадянського суспільства. Упровадження пріоритетних напрямів оптимізації взаємодії громадянського суспільства та держави - це необхідний комплекс політико - правових, організаційних, фінансово - економічних та інформаційних заходів.

Термін «оптимізація» означає процес приведення об'єкта чи системи до оптимального (найкращого) стану. З огляду на це, під оптимізацією взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади в рамках даного дослідження слід розуміти переміщення балансу державно-управлінських ресурсів у бік організацій громадянського суспільства, при чому мова йде не лише про їх потрапляння у цей «коридор», а й одночасно про динамічну участь в

інноваційних та суспільно значущих проектах на місцевому та національному рівнях як інструменту децентралізації державної влади.

Серед умов оптимізації взаємовідносин між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства в першу чергу слід назвати наявність учасників взаємовідносин:

- демократичної влади, налаштованої на співпрацю;
- розвинутого громадянського суспільства [1].

Оптимізація взаємодії органів влади і, наприклад, недержавних громадських організацій сприяє демократизації, інтеграції та консолідації суспільства.

Визнаючи автономність громадянського суспільства, права держава має реагувати на запити і потреби асоційованого громадянства, видавати законодавчі акти та перевіряти їх виконання, іншими словами, вона повинна створити ситуацію правової захищеності громадян, сформувавши сприятливе правове поле для діяльності створюваних ними громадських інститутів.

Очевидно, завдання держави – сприяти процесам самоорганізації суспільно-свідомих громадян та створення прозорих правил та процедур інституціоналізації їх об'єднань.

Слушно зауважує О. Пухкал, що головною умовою оптимізації взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади є формування потреби у органів влади в постійній взаємодії з громадянами, громадськими організаціями, що забезпечить інституціональний розвиток державного управління та суспільства в цілому [2].

Говорячи про прозорість як один із необхідних атрибутів управлінського механізму будь-якої демократичної держави, насамперед необхідно констатувати виняткову інноваційність цього феномена за умов сучасної України. Нині в Україні ситуація із обізнаністю громадян про діяльність владних органів та обговоренням рішень влади поки що далека від цивілізаційної норми.

Попри численні наукові дослідження, на сьогодні не сформована універсальна модель взаємодії громадянського суспільства й інститутів влади, проте, на думку більшості дослідників, в їх основі лежить роль демократичної держави як уособлення влади і представника громадянського суспільства.

Однією з проблем на шляху модернізації системи вітчизняного державного управління в цілому є гостра проблема недовіри до державної влади з боку громадян. Варто зацентувати увагу на тому, що проблема недовіри є надзвичайно актуальною для органів державної влади. Тому, варто узагальнити основні причини, які її породжують (рис. 1).

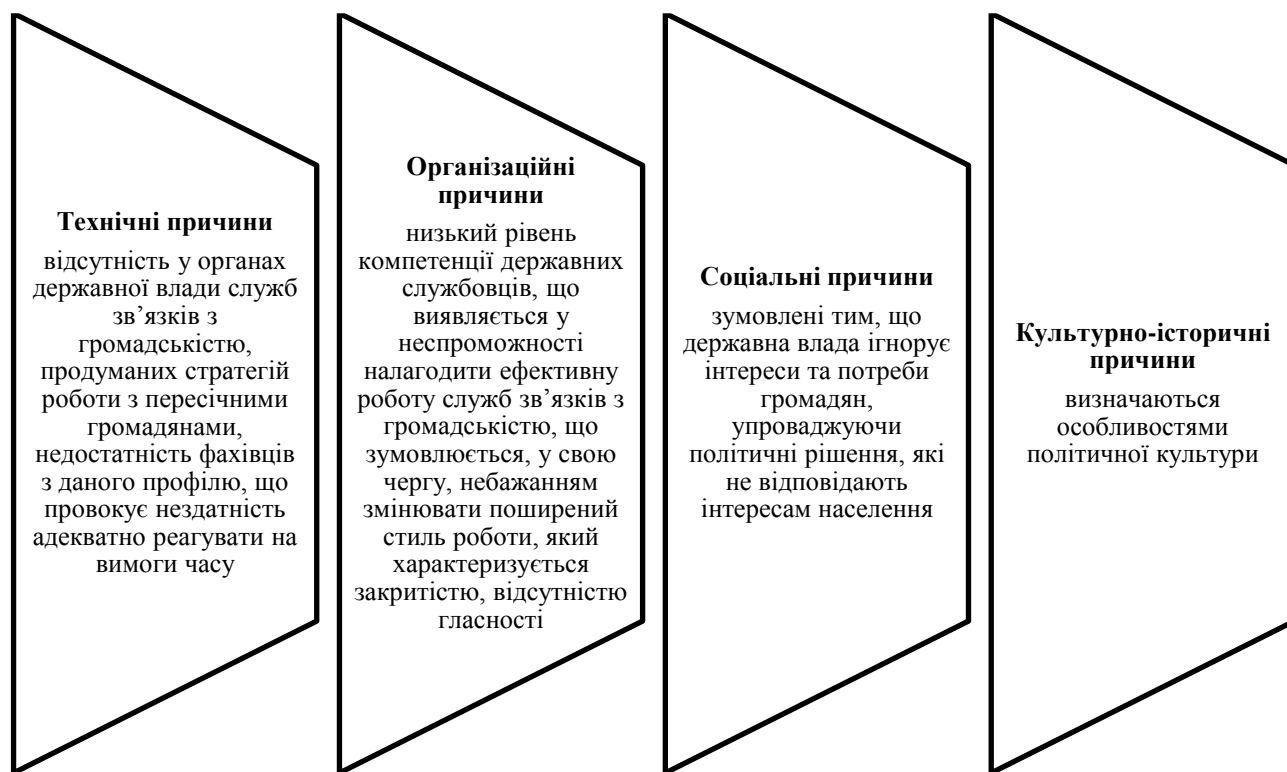

Рис. 1. Основні причини недовіри до державної влади з боку громадян

Джерело: сформовано авторами на основі [3-5]

Принцип відкритості забезпечує можливості вільного доступу громадян до здійснення управління державними справами безпосередньо, наприклад на посадах державних службовців, або опосередковано, шляхом участі в демократичних виборах. Своєю чергою, прозорість як функціональна характеристика органів державної влади та організацій громадянського суспільства визначається мірою поінформованості громадян та їх об'єднань про діяльність управлінського апарату та формуванням ефективного механізму залучення громадян до прийняття управлінських

рішень на основі їх обізнаності та за допомогою представницьких інститутів [6].

Зростання активної участі громадян, покращення взаємодії організацій громадянського суспільства з державою передбачає регулярне інформування громадян про діяльність державних органів влади. Довіра між владою і громадськістю виникає в тому разі, якщо забезпечується прозорість і відкритість відносин постійно. Таким чином, необхідним напрямом оптимізації взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади виступає створення повноцінного інформаційного простору

взаємодії з огляду на забезпечення вільної циркуляції інформації між державою та громадськістю.

У демократичному суспільстві напрями оптимізації взаємодії організацій громадянського суспільства з органами державної влади, на думку В. Мартиненка, можна досягнути шляхом створення партнерських відносин між громадянами і владою, які включають у себе постійний аналіз проблем, оцінку проблем та інтересів, розвитку взаємодії, співробітництва і взаємної відповідальності; налагодження двостороннього зв'язку, спрямованого на спільний пошук шляхів вирішення найактуальніших проблем; забезпечення довіри з боку громадян до влади, що сприяє спільному пошуку варіантів вирішення проблем та підвищує добробут громадян [7].

Вагомим напрямом модернізації сучасної системи державного управління є перехід від моделі «трипартизму» – відносин, які відображають комплекс взаємодій держави, бізнесу та профспілкових організацій, до моделі «нового соціального партнерства» – відносин, які відображають міжсекторальну взаємодію держави (першого сектора), бізнесу (другого сектора) та некомерційних організацій (третього сектора) [8].

Особливістю процесу взаємодії органів державної влади з організаціями громадянського суспільства та впливу останніх на розвиток Української держави в цілому є співпраця організацій громадянського суспільства і бізнесу, яку слід розглядати як важливий показник їх здатності не просто співіснувати поруч із цим сектором, а й залучати підприємницькі структури до фінансування власної діяльності та встановлювати взаємовигідні ділові відносини.

Варто констатувати, що навіть попри революції і певні зміни у громадській свідомості, в Україні не з'явилося нових джерел стабільного фінансування організацій громадянського суспільства. Передусім це пов'язано з тим, що

підприємницькі організації поки що побоюються фінансувати інститути громадянського суспільства, адже, по-перше, бізнес заінтересований отримувати віддачу від вкладених коштів, а громадські організації, як правило, не мають ефективних важелів впливу на регіональні або центральні органи влади. По-друге, чинне законодавство практично не стимулює подібну добровільну діяльність. По-третє, враховуючи досвід попередніх років, підтримка структур, які перебувають в опозиції до місцевої або регіональної влади може в результаті вилитися у адміністративний тиск на підприємців. В результаті цього громадські організації мають значні проблеми з фінансуванням, особливо на фоні недосконалості вітчизняного законодавства [9].

Зазначимо, що організації громадянського суспільства України майже повністю залежать від фінансування місцевими благодійниками та іноземними донорами (75 - 85%). Обсяг такої підтримки за умов економічної кризи істотно скорочується, що загрожує виконанню завдань організацій громадянського суспільства. У середньому лише 2-3 % бюджету українських організацій громадянського суспільства формується за рахунок державного фінансування. Залучення інших джерел грошових ресурсів – зокрема, членських внесків та доходів від господарської діяльності – також досить проблематичне для організацій громадянського суспільства України.

Підприємницький сектор зі своїми насамперед фінансовими можливостями повинен відігравати значну роль у спробах організацій громадянського суспільства впливати на перебіг державної політики в країні. Так, на користь залучення бізнесових структур до участі у державницьких справах свідчать їх організаційні здатності та можливості; технологічні знання; автентичний підхід до розв'язання нагальних проблем. Водночас в умовах сучасного українського суспільства їх часто негативний імідж в очах громадськості та інші перепони не дають

змоги на разі розглядати цей варіант як ключовий.

Вагомим кроком до вирішення цих проблем є створення Ради бізнес – омбудсмена, з метою забезпечення прозорості діяльності органів державної влади, сприяння зниженню рівня корупції та запобігання недобросовісній поведінці стосовно суб'єктів підприємництва в Україні [10].

Положення про її створення затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 року з урахуванням Меморандуму про взаєморозуміння щодо підтримання української антикорупційної ініціативи від 12 травня 2014 року, який в свою чергу є результатом травневої тріади Всеукраїнських круглих столів національної єдності. Вони були започатковані представниками владної еліти і проведені за участю громадських лідерів, політичних діячів та іноземних дипломатів з метою вирішення ключових для українського суспільства проблем. Проте, таку владну ініціативу до діалогу з громадськістю можна трактувати як піар кампанію напередодні виборів в кінці травня 2014 року [11].

В даному зв'язку органам державної влади слід розглядати розширення взаємодії органів державної влади з громадськими інституціями не як чергову передвиборчу кампанію щодо поліпшення взаємин з громадськістю, а як постійну партнерську співпрацю з використанням потенціалу громадських об'єднань для задоволення публічних потреб. Водночас, перехід від відомчої орієнтації діяльності держави до орієнтації на потреби і задачі громадян буде сприяти підвищенню рівня довіри з боку громадян.

Взаємодію держави і громадянського суспільства потрібно розглядати саме через співробітництво. Співробітництво – особливий тип відносин між публічною та приватною сферами. На противагу контрактній моделі, коли ключовою фігурою виступає адміністрація, що встановлює мету та об'єкти угоди, форму кооперації та ін., співробітництво має на

увазі вироблення єдиної платформи взаємодії із загальними ризиками і відповідальністю за отримані результати. Як фіксує Є. Вигода, співробітництво досягне тоді, коли громадяни і їхні асоціації одержують повноваження на розв'язання низки суспільних завдань: «Наділення повноваженнями стимулює автентична вільна поведінка громадян без втручання держави. Уряд може створити зовнішні умови для прояву активності індивідів, груп або організованих інститутів. Програмами залучення та співробітництва повинні керувати громадяни, а управляти практики, що розуміють їх» [12].

У такому ракурсі великого значення набуває здатність представників органів державної влади діяти відповідно соціальним та політичним змінам. Нині об'єднання громадянського суспільства стають все менш залежними від держави і все більше впливають на управлінські процеси в Україні. Розвинене громадянське суспільство потребує не просто сильних, а раціональних та ефективних інститутів влади як партнера у розв'язанні багатьох проблем.

Готовність органів державної влади та об'єднань громадянського суспільства до партнерських відносин та спільної продуктивної праці слугують передумовою модернізації системи державного управління. Якщо ці взаємовідносини будуватимуться на основі суперництва – в державі, і у всіх її інститутах, відстежуватимуть відносини суперництва, тобто ми будемо мати модель розшарованого соціуму і навпаки, якщо відносини влади і суспільства будуються на основі взаємодії, то аналогічні відносини проектуватимуться на весь соціум [13].

Саме сильна держава у партнерському союзі із зрілим громадянським суспільством здатна створити необхідні умови для самореалізації її громадян, демократизації українського суспільства. Побудова нової моделі державного управління, сутнісною ознакою якої є участь організованої громадськості у виробленні, реалізації та

контролі виконання конкретних рішень, представляється цілком реальною та вмотивованою.

Становлення України як правової держави, а суспільства як громадянського можливе тільки за умови децентралізації влади і розвитку місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування мають відмінну від органів державної влади природу та ознаки, які споріднюють їх з інститутами громадянського суспільства. Дії органів місцевого самоврядування значно більше спрямовані в інтересах суспільства аніж дії органів державної влади. Тим не менш, на даний час місцеве самоврядування не досягло достатнього рівня розвитку під гальмуючим впливом законодавчих та економічних причин, незацікавленості з боку органів державної влади [14].

Таким чином, завдяки делегуванню повноважень та їх фінансуванню з боку держави, органи місцевого самоврядування повинні стати посередницькою сполучною ланкою між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства. Адже, у контексті соціального розвитку людства і глобалізації, створення єдиного інформаційного простору є безумовно позитивним процесом. При цьому суттєво змінюється зміст взаємодії у процесі спільної діяльності суб'єктів суспільного життя.

Виходячи з вищевикладеного, слід констатувати, що Україна в умовах модернізації системи державного управління потребує побудови моделі взаємодії держави і суспільства на новій теоретико-методологічній основі. Водночас розвиток демократичних процесів у суспільстві потребує координації і гармонізації соціальних взаємодій, дієвим елементом яких є система управлінських відносин, зокрема публічного управління.

Гармонізувати інтереси держави з прагненнями різноманітних суспільних об'єднань, автономних асоціацій та окремих індивідів - одне з найголовніших завдань держави на сучасному етапі (рис. 2). Серед напрямків зниження конфліктності у владно-суспільних взаємовідносинах найважливішими є:

- удосконалення методів та форм взаємовідносин;

- законодавче врегулювання проблемних аспектів взаємовідносин влади і громадянського суспільства;

- залучення інститутів громадянського суспільства, що володіють фінансово-матеріальними ресурсами й трудовими ресурсами до вирішення соціальних питань громадського життя.

Розглядаючи напрями оптимізації взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства слід детальніше зупинитися на використанні форм такої взаємодії. Найбільш ефективними формами взаємодії влади і організацій громадянського суспільства вважаємо центри громадського захисту, профільні громадські ради (в т.ч. студентські ради, дитячі дорадчі ради); соціальне замовлення, гранти, суспільний договір про взаємодію органів влади та організацій громадянського суспільства. Необхідно розглянути їх більш детальніше.

Структури захисту громадських інтересів. Збільшення участі громадськості призводить до швидкого зростання та появи нових інтересів населення, що може призвести до «гіперплюралізму», де інтереси груп домінують над суспільними інтересами. Тобто, можна зробити висновок про те, що участь громадськості повинна мати свої межі. Створення структур захисту громадських інтересів є необхідними для демократичних країн, так як допомагають відслідковувати потреби громадян та контролювати діяльність влади щодо забезпечення даних потреб.

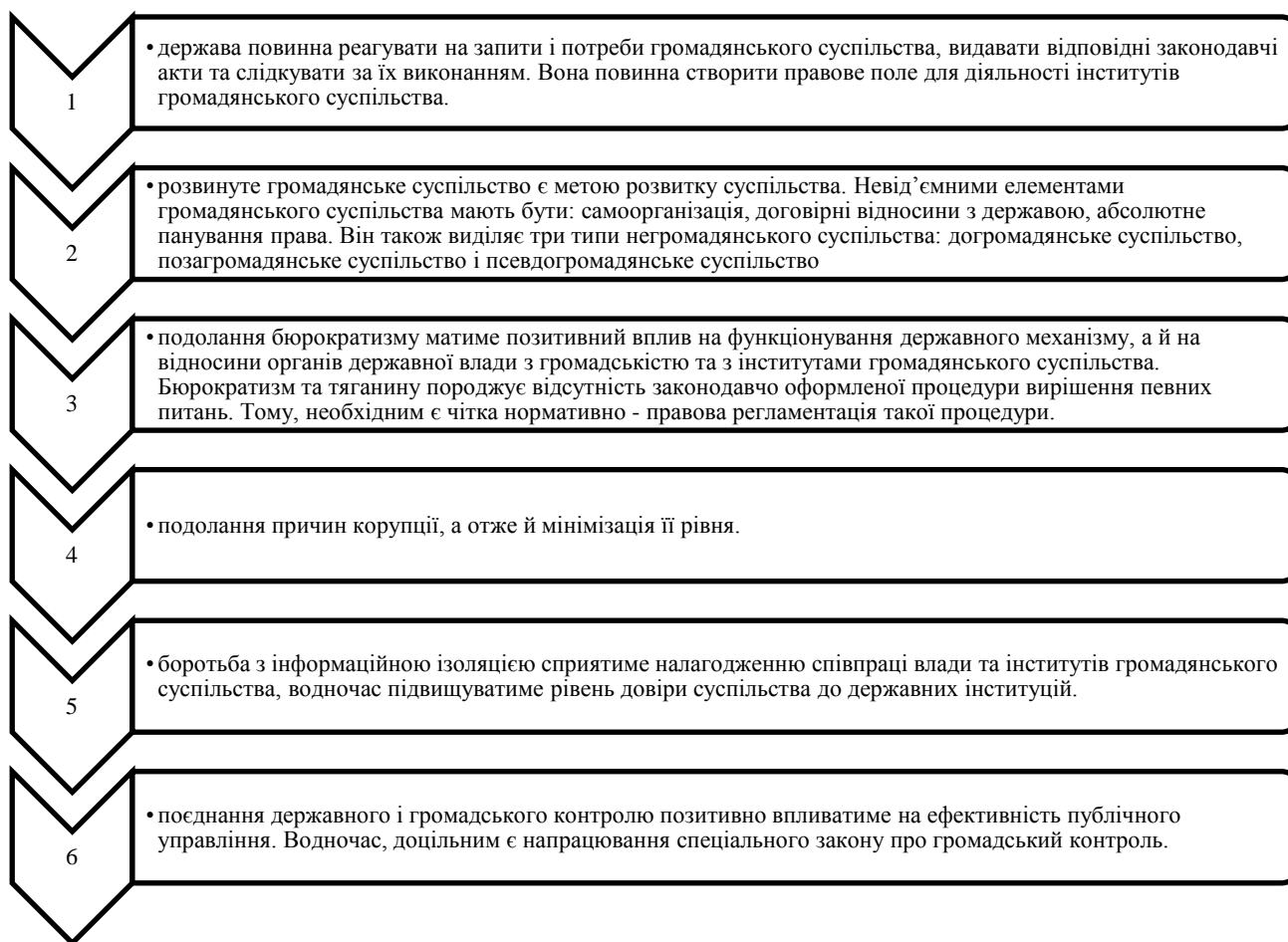

Рис. 2. Напрями (елементи) оптимізації взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства

Джерело: запропоновано авторами на основі [15-17]

Такі центри необхідні в Україні для посилення ефективності діяльності органів влади, підвищення довіри до влади з боку громадськості. В центрах громадської активності працюють омбудсмени, які безкоштовно надають громадянам юридичну консультацію.

Омбудсмен - особа, яка допомагає громадянам в одержанні відповідей на запити та скарги щодо діяльності представників влади. Він не підпорядковується владі, тому здійснює незалежну експертну оцінку. Омбудсменом в Україні є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, хоча він, на відміну від західних традицій має бюджетне фінансування, тому йому важко бути незалежним від влади. На місцевому рівні омбудсмени повинні обиратися громадою. Інститут омбудсмена допоможе громаді впливати на владу [18].

Громадські ради, студентські ради, дитячі дорадчі ради - консультативні та дорадчі органи при органах публічної влади. Вони складаються з представників неурядових організацій та громадськості, які зацікавлені у відповідному секторі державної політики. Напрямами діяльності громадських рад і дорадчих органів при органах публічної влади є: обговорення значущих соціально - економічних питань; участь у розробці проектів рішень органів публічної влади; експертно - аналітичне забезпечення діяльності органу публічної влади; виконання проектів на замовлення органів публічної влади.

Громадська експертна рада - дорадчий орган, що передбачає участь інститутів громадянського суспільства в експертизі та розробці державних документів різного рівня, у публічних

акціях, що проводяться як за ініціативою органів влади, так і інститутів громадянського суспільства (наради, конференції, громадські слухання, проведення наукової і дослідницької роботи та видання друкованих видань тощо) [19].

Соціальне замовлення – це комплексна форма залучення недержавних, в першу чергу громадських і благодійних організацій, до практичного розв'язання соціальних проблем суспільства, це принципи, правила та положення формування, розміщення та виконання на контрактній основі замовлень на соціальні програми організаціями незалежно від форм власності через конкурсний механізм [20]. Суспільний договір є письмовою угодою, способом закріплення належної практики та формалізації взаємин між органами влади і громадськими організаціями з метою забезпечення рівноправності співпраці сторін на шляху до розв'язання наявних проблем та сприяння розвитку громад.

Муніципальний грант – цільова безповоротна фінансова допомога, що надає організації громадянського суспільства уповноважений на це орган місцевого самоврядування відповідно до договору, по якому організації громадянського суспільства може здійснити комплекс заходів, виконати роботи або надати послуги в інтересах третіх осіб відповідно до мети і завдань організації в обсягах, визначених договором [21].

Актуальною є ще одна форма взаємодії влади з громадськістю – електронне врядування та спілкування за допомогою інформаційних технологій. Використання органами публічної влади у своїй діяльності мережі Internet дозволяє не тільки надавати інформацію про свою діяльність, а й отримати інформацію про якість своєї роботи та отримати пропозиції щодо її покращення. Тому доцільно систематизувати необхідні напрямки оптимізації взаємовідносин органів державної влади та інститутів громадянського суспільства (рис. 3).

Рис. 3. Механізм оптимізації взаємовідносин органів державної влади та інститутів громадянського суспільства

Джерело: сформовано авторами на основі [22]

Що стосується концептуального бачення вдосконалення системи державного управління та забезпечення

динамічного розвитку країни, слід констатувати незворотній соціальний поступ країни в напрямі становлення

громадянського суспільства, демократичної правової соціальної держави та ефективної системи державного управління. Успішна модернізація існуючої системи державного управління в Україні є цілком можливою за умови оптимізації механізму комплексної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу та інститутів громадянського суспільства з метою вдосконалення соціальної системи відповідно до публічних інтересів.

Не зважаючи на створені правові умови для становлення суспільства в Україні як організованого та громадянського, необхідно констатувати низький рівень практичного залучення інститутів громадянського суспільства до розроблення, прийняття та реалізації державно-управлінських рішень. Залишається відкритим питання делегування інститутам громадянського суспільства окремих функцій органів державної влади, передусім в соціальній та комунальній сферах, сферах культури, спорту тощо. Крім того, цілком можливим є розподіл відповідальності між інститутами громадянського суспільства та органами державної влади [23].

Громадські організації, які здатні висвітлювати інтереси суспільства, місцевих громад, та представляти суспільні інтереси при взаємодії з органами державної влади, здебільшого не мають відчутного впливу на процеси прийняття та реалізації управлінських рішень. В усіх сферах державного управління, при остаточному прийнятті рішень, громадська думка та результати консультацій з громадськістю переважно не враховуються.

Успішність модернізації державного управління визначається рівнем стабільності та порядку в суспільстві, що можливо за умови соціальної мобілізації та розширення участі об'єднань громадянського суспільства в управлінні державними справами, в розв'язанні питань, що становлять публічний інтерес.

Ефективне державне управління – це необхідна умова прискорення процесу подальшого розвитку сучасної України як

демократичної, правової та соціальної держави. Створення сучасної ефективної системи державного управління шляхом її модернізації передбачає, з одного боку, комплексну перебудову даної системи державного управління, яка вичерпала себе з погляду інноваційного змісту і гальмує процеси суспільних перетворень, а з іншого – розбудову організаційних схем державних структур і технологій залучення недержавних структур в систему державного управління для ухвалення та реалізації управлінських рішень, спрямованих на задоволення потреб і вимог суспільства.

Система державного управління, априорі, має стати демократичною, демонополізованою та соціально-орієнтованою. Забезпечення реалізації принципів публічності, прозорості та відкритості детермінує перехід до нової моделі публічного управління як інтегрованого виду управління, що гармонійно поєднує державне управління і місцеве самоврядування.

Безперечно, в сучасних українських реаліях впровадження нової моделі державного управління є цілком можливим за умови конструктивної співпраці органів державної влади та інститутів громадянського суспільства.

Взаємовідносини громадянського суспільства та правової держави повинні базуватися на певних засадах, серед яких:

- законодавчо закріплений захист прав і свобод людини як пріоритет державної політики в усіх сферах суспільного життя;
- перехід від відомчої орієнтації діяльності держави до орієнтації на потреби і задачі громадян;
- наявність ефективного інформаційного простору взаємодії, налагодження та зміцнення зворотних зв'язків;
- взаємовідповідальність громадян й держави тощо.

В цьому аспекті органам державної влади слід розглядати розширення взаємодії органів державної влади з громадськими інституціями не як чергову

передвиборчу піар кампанію щодо взаємодії з громадськістю, а як постійну партнерську співпрацю з використанням потенціалу громадських об'єднань для задоволення публічних потреб.

Висновки. Громадські об'єднання, ініціативи, рухи шляхом створення системи партнерських організацій, коаліцій і мереж об'єднуються для відстоювання своїх прав та інтересів. З огляду на це, інститути громадянського суспільства, що залучаються до прийняття та реалізації управлінських рішень з суспільно важливих питань, поряд з органами державної влади, потрібно визнати суб'єктами публічного адміністрування.

Доцільним є напрацювання нормативно-правових змін. По-перше, нормативного регулювання потребує заохочення бізнесу до фінансування інститутів громадянського суспільства шляхом зменшення податкового навантаження та спрощення дозвільної та ліцензійної систем. По-друге, конструктивна громадська ініціатива в державно-управлінських процесах повинна домінувати і сприйматися органами державної влади як керівництво до дії. Дані положення можуть бути втілені в життя тільки за умови їх законодавчого закріплення.

Становлення України як правової держави, а суспільства як громадянського можливе тільки за умови децентралізації влади і розвитку місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування завдяки делегуванню повноважень та їх фінансуванню з боку держави, повинні стати посередницькою сполучною ланкою між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства.

Успішна модернізація державного управління має стати результатом свідомо керованого процесу комплексного залучення до співпраці органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та бізнесу.

Література:

1. Шаульська Г. М. Громадськість як індикатор системи державного управління та громадянського суспільства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. № 1 (8). С. 70-74.
2. Пухкал О. Г. Проблеми становлення громадянського суспільства та реформування державного управління. *Економіка та держава*. 2010. № 7. С. 89–91.
3. Месюк М. П. Взаємодія інститутів влади та громадянського суспільства в Україні у контексті євроінтеграційних процесів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 87-93.
4. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії. Київ : Атлант ЮЕмСі, 2007. С. 76-78.
5. Мельник Л. А. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства: основні поняття, проблеми та стратегічні напрями. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. №2. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/30.pdf.
6. Глубоченко К. О. Функціонування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю у системі державного управління. *Державне будівництво*. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2011_2_7.pdf.
7. Соціальне партнерство і державна політика: від теорії до практики демократизації державного управління / за заг. ред. В. М. Мартиненка. Харків : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. 252 с.
8. Зарічний О. А. Взаємодія держави та громадянського суспільства через інститути участі громадян в управлінні державними справами. *Європейські перспективи*. 2015. № 1. С. 48-51.
9. Ладиченко В. Проблеми взаємодії держави і громадянського суспільства. *Публічне право*. 2016. № 4 (24). С. 18-25.
10. Офіційний сайт Рада бізнес–омбудсмена. URL: <https://boi.org.ua/>.
11. Меморандум про взаєморозуміння щодо підтримки антикорупційної ініціативи України. URL : <https://boi.org.ua/files/6j/fs/memorandum.pdf>.
12. Vigoda E. From Responsiveness to Collaboration: Governance, Citizens, and the Next Generation of Public Administration. *Public Administration Review*. 2002. Vol. 62. № 5. P. 527–540.
13. Гудима Н. Принципи відкритості і прозорості та їх реалізація в державному управлінні. *Вісник НАДУ*. 2005. № 3. С. 77–85.
14. Кондратенко І. Громадянське суспільство та його вороги. *Український тиждень*. 2012. № 13 (230). С. 13-18.
15. Даудова Г. В. Взаємодія держави і громадянського суспільства: європейський досвід. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/4/01.pdf>.
16. Лотюк О. С. Особливості механізму конституційно-правового регулювання громадянського суспільства. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2013. № 1(13). С. 92-101.

17. Березенко В. В. Соціальні комунікації в контексті становлення громадянського суспільства в Україні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2009. №1. С. 17–20.
 18. Афонін Е. А., Гонюкова Л. В., Войтович Р. В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. Київ : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. 160 с.
 19. Горелов Д. Державне фінансування громадських організацій: зарубіжний досвід та рекомендації щодо впровадження в Україні. Аналітична записка. URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/811/>.
 20. Щедрова Г. П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти. Луганськ : Елтон-2, 2009. 308 с.
 21. Лотюк О. С. Особливості механізму конституційно-правового регулювання громадянського суспільства. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2013. № 1 (13). С. 92-101.
 22. Жовнірчик Я. Ф. Напрямки оптимізації взаємовідносин органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління*. 2013. Вип. 4. С. 25–32. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvamu_upravl_2013_4_5.pdf.
 23. Ільїна М. В. Соціально-економічна роль некомерційних організацій у забезпеченні сталого розвитку суспільства. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 3. С. 27–36.
- References:**
1. Shaulska, H. M. (2017), “The public as an indicator of the system of public administration and civil society”, *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, № 1 (8), pp. 70-74.
 2. Pukhkal, O. H. (2010), “Problems of the formation of civil society and reforming of state administration”, *Ekonomika ta derzhava*, № 7, pp. 89–91.
 3. Mesiuk, M. P. (2018), “Interaction of government institutions and civil society in Ukraine in the context of European integration processes”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, № 8, pp. 87-93.
 4. Boichuk, M. A. (2007), *Vlada i hromadianske suspilstvo: mekhanizmy vzaiemodii* [Government and civil society: mechanisms of interaction], Atlant YuEmSi, Kyiv, Ukraine, p. 76-78.
 5. Melnyk, L. A. (2019), “Interaction of the state and institutions of civil society: basic concepts, problems and strategic directions”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, №2, retrieved from : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/30.pdf.
 6. Hlubochenko, K. O. (2011), “Functioning of mechanisms of interaction between state authorities and the public in the state administration system”, *Derzhavne budivnytstvo*, № 2, retrieved from : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2011_2_7.pdf.
 7. Martynenko, V. M. (2009), *Sotsialne partnerstvo i derzhavna polityka: vid teorii do praktyky demokratyzatsii derzhavnoho upravlinnia* [Social partnership and state policy: from theory to practice of democratization of public administration], KharRI NADU «Mahistr», Kharkiv, Ukraine, 252 p.
 8. Zarichnyi, O. A. (2015), “Interaction of the state and civil society through institutions of citizen participation in the management of state affairs”, *Yevropeyski perspektyvy*, № 1, pp. 48-51.
 9. Ladychenko, V. (2016), “Problems of interaction between the state and civil society”, *Publichne parvo*, № 4 (24), pp. 18-25.
 10. The official site Council of the Business Ombudsman (2022), retrieved from : <https://boi.org.ua/>.
 11. Memorandum of understanding on support of Ukraine's anti-corruption initiative (2022), retrieved from: <https://boi.org.ua/files/gj/fs/memorandum.pdf>.
 12. Vigoda, E. (2002), “From Responsiveness to Collaboration: Governance, Citizens, and the Next Generation of Public Administration”, *Public Administration Review*, vol. 62, № 5, pp. 527–540.
 13. Hudyma, N. (2005), “Principles of openness and transparency and their implementation in public administration”, *Visnyk NADU*, № 3, pp. 77–85.
 14. Kondratenko, I. (2012), “Civil society and its enemies”, *Ukrainskyi tyzhden*, № 13 (230), pp. 13-18.
 15. Daudova, H. V. (2022), “Interaction of the state and civil society: European experience”, retrieved from : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/4/01.pdf>.
 16. Lotiuk, O. S. (2013), “Peculiarities of the mechanism of constitutional and legal regulation of civil society”, *Visnyk Vysshchoi rady yustytysii*, № 1(13), pp. 92-101.
 17. Berezenko, V. V. (2009), “Social communications in the context of the formation of civil society in Ukraine”, *Derzhava ta rehiony. Seria: Derzhavne upravlinnia*, №1, pp. 17–20.
 18. Afonin, E. A. Honiukova, L. V. and Voitovych, R. V. (2006), *Hromadska uchast u tvorenni ta zdiisnenni derzhavnoi polityky* [Public participation in the creation and implementation of state policy], Tsentr spriyannia instytutsiinomu rozvytku derzhavnoi sluzhby, Kyiv, Ukraine, 160 p.
 19. Horielov, D. (2022), “State funding of public organizations: foreign experience and recommendations for implementation in Ukraine. Analytical note”, retrieved from : <http://www.niss.gov.ua/articles/811/>.
 20. Shchedrova, H. P. (2009), *Hromadianske suspilstvo ta politychna kultura: teoretychni i prykladnyi aspekty* [Civil society and political culture: theoretical and applied aspects], Elton-2, Luhansk, Ukraine, 308 p.
 21. Lotiuk, O. S. (2013), “Peculiarities of the mechanism of constitutional and legal regulation of civil society”, *Visnyk Vysshchoi rady yustytysii*, № 1 (13), pp. 92-101.
 22. Zhovnirchuk, Ya. F. (2013), “Directions for optimizing relations between public authorities and institutions of civil society”, *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia. Seria : Upravlinnia*, vol. 4, pp. 25–32, retrieved from : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvamu_upravl_2013_4_5.pdf.
 23. Iliina, M. V. (2011), “The socio-economic role of non-commercial organizations in ensuring the sustainable development of society”, *Mekhanizm rehuliuвання економіки*, № 3, pp. 27–36.